

Søgræs. Med oceanet som donator. Original udstilling om Jomfruøerne som genstand for de store havstrømme og andre udefrakommende bevægelser.

Vestindisk vraggods

AF KATJA KVAALE

Flotsam & jetsam siger englænderne om vraggods flydende på havet eller opskyllet på en strand, som enten utilsigtet er røget over bord, måske udgør resterne af et forlis eller er vraggods af det, søfolk med vilje har kastet over bord for at lette et skib i nød. Som metafor betyder begrebsparret »lidt af hvert« med samme understrøm af tilfældighed som tidevand eller storme, der rammer en kyst og dens befolkning.

Efterladenskaber af menneskers handlinger sætter spor i natur og miljø, og sporene bliver selv en del af betingelserne for videre hændelser. Danmark lattede sig for tre caribiske øer i 1917, men ophørte al dansk aflejring på øerne med salget? Hvad er opskyllet og aflejret på øerne som spor efter de danske aktiviteter eller i deres kølvand?

Svaret ses i en undersøgelse af vestindisk vraggods i ordets bredeste betydning udsat for en eksperimenterende neo-arkæologi og æstetisk fortolkning på M/S Museet for Søfart. En kuratortrio bestående af formidlingschef og historiker Marie Ørstedholm, antropolog Nathalia Brichet og kunstner Camilla Nørgård har foretaget et simpelt, men virksomt musealt greb på det tidligere

Dansk Vestindien. De stiller skarpt på et sted, nemlig havnen i Charlotte Amalie på Skt. Thomas, og undersøger dernæst de ting, der er tilflydt – og i kølvandet på dansk infrastruktur stadig tilflyder – stedet.

Den tværfaglige triangulering har givet svar, de ikke selv havde regnet med, fortæller de under omvisningen. De griner af den produktive uenighed om udstillingsformen i monterne. Ørstedlund omtaler sig selvironisk som »Strukturella«, mens Brichet drillers for sine arkivstudier. Nørgård taler mindst, men hendes æstetik er gennemgående i udstillingen.

Museet for Søfart har kun vestindiske genstande i samlingerne, der er direkte relateret til søfart; søfolks hjembragte sager fra øerne gennem tiden er doneret til Nationalmuseet. Kuratorernes enkle greb er derfor især baseret på arkivstudier og to korte rejser i december og januar med interview og en tankevækkende nyindsamling af ovennævnte spor.

SKT. Thomas er kendetegnet ved sin dybe naturlige havn, som var populær blandt sørøvere længe før dansk tid. En slags nutidigt pirateri er private dykninger ved de mere end 150 skibsvrag i Skt. Thomas' havnemunding, der jævnligt resulterer i fund af dukater og andet, som aldrig registreres af USA's

National Park Service. Kuratortrioen blev tilbudt illegitime fund af dykkerne til udstillingen, men sagde pænt nej tak af museumsetiske grunde.

Tropiske storme rammer jævnligt øerne og har forårsaget mange af forlisene. Ørstedlund viser et rørende maleri på et sammensyet hajskind af en storm i 1867; en fastholdelse af et erindringsglimt af mange sejlskibe med Dannebrog i stor nød i det stormoppiskede hav ved Skt. Thomas. Øerne blev også ramt af en storm i 1916, som bidrog til yderligere forarmelse kort før salget.

Udstillede kopier af dokumenter fra Udenrigsministeriets arkiv viser, at USA presede på for at overtage øgruppen primært for at hindre Tyskland i at tage dem. Tyskerne havde deres eget kajanlæg, German Wharf, på Hassel Island i havnemundingen ved Charlotte Amalie, og verdenskrigen rasede. Udenrigsminister Erik Scavenius

argumenterer først imod. Åbningen af Panamakanalen i 1914 gav efter sukkerrørsdyrknings manglende rentabilitet udsigt til fornyet økonomisk udnyttelse af øerne som transithavn. Siden siger han ja og betinger sig, at USA omvendt går med til, at hele Grønland, fra Upernavik og nordpå, bliver dansk. Robert Peary havde med sin nordpolsfærd så sent som i 1909 udfordret dansk suverænitet i det nordvestlige Grønland, og realpolitikeren Scavenius spiller med de koloniale brikker. De kulørte kopier af korrespondancen sidder som en vægmosaik.

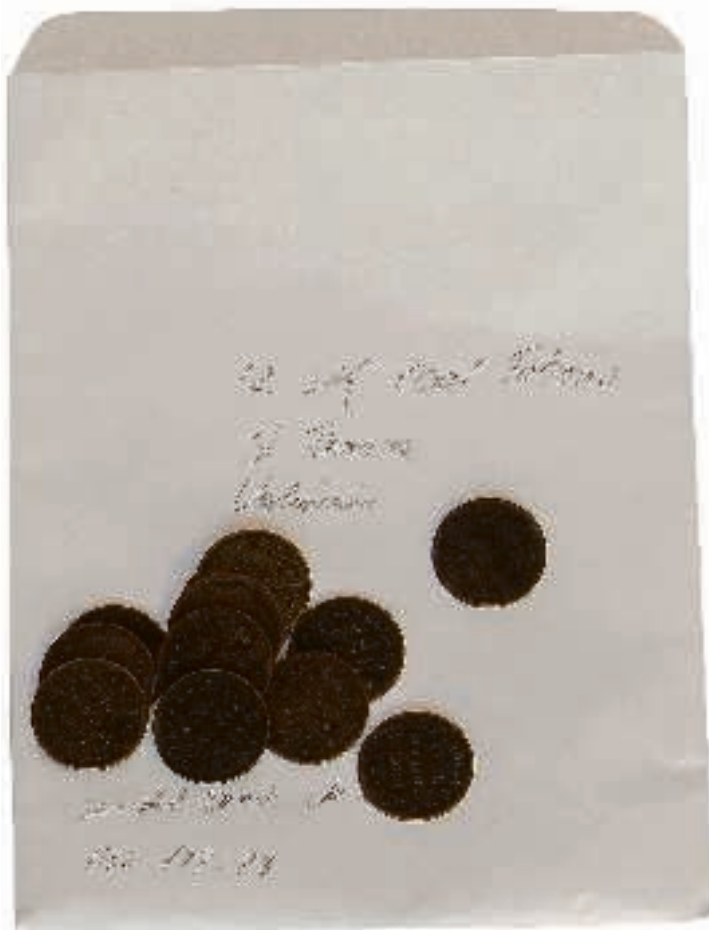
OVERRASKENDE er det, at Dannebrog helt indtil 1993 vajede fra WICO, West Indian Companys, hovedkvarter i den gamle guvernørbolig på Denmark Hill. Selskabet, som da solgtes til lokale myndigheder, blev grundlagt af ØK i 1912, to år før Panamakanalens åbning. Østasiatisk Kompagni vendte sig mod vest med en strategi for De Vestindiske Øers økonomiske fremtid efter sukkerrørsplantagedriftens nedgang: en stor udbygning af havnens anløbskapacitet. Det Vestindiske Kompagni opnåede »treaty rights« til udvikling af havnen i Charlotte Amalie, som derfor ikke blev anfægtet af salget i 1917.

Udbygningen af havnen betød, at Skt. Thomas blev transithavn for påfyldning af kul for dampere fra hele verden. Tidligere sukkerrørsplantagearbejdere blev nu kulbærere. »Coal tokens« fra 1920 – kulmønter til aflønning per kurv kul slæbt på hovedet op ad landgangsbroen og tømt ud i skibets lastrum – er der udstillet 12 af fra søfartsmuseets egen samling, og kuratorerne fik museets samling suppleret med yderligere syv kulmønter fra skuffer og gemmer, da øboerne hørte om udstillingen. Kulmønterne var tarvelige matadorpenge; de var kun gangbar mønt i Vestindisk Kompagnis egne butikker. De sorte, primært kvindelige kulbærere med kulkurve på hovedet er afbildet som eksotisk motiv på talrige postkort, samtidig med at de fyldte kul på skibe med et tempo af 60-100 ton på en time.

En film, *We, the people* fra 2005, viser et interview med en kvinde født i 1899, hvis bedsteforældre må have været danskejede slaver. Hun oplevede øsalget som 18-årig: »Vi græd bitter tårer ... Vi gik fra slemt til værre.« Dette var ikke Danmarks primære bekymring i 1917; jomfruøboerne har stadig ikke stemmeret i USA. Økonomisk er øboerne også afhængige af initiativer udefra. Alle fødevarer – selv sukker! – importeres. Som søgræs i tidevand er øboerne både ofre for og afhængige af udefrakommende bevægelser.

Da dampskibe erstattedes af motorskibe, og havnen blev yderligere udvidet, grundlægges den turistindustri, som nu er altdominerende på Skt. Thomas. Øen 'sælges' på cruiseskibene som bryllupsø: Bliv gift på en tropisk strand og køb toldfrie diamanter! Siden krisen i 2007 er det dog småt med penge, der erlægges i land, selvom alle på Skt. Thomas stadig orienterer sig i den allestedsnærværende tabel over cruiseskibenes anløb. Nogle af dem har 7000 passagerer.

NYINDSAMLINGEN spænder vidt. Man har lånt tre glas med snegle indsamlet på havnebunden i Skt. Thomas af Galathea

I forbindelse med Panamakanalens åbning i 1914 blev havnen i Charlotte Amalie kraftigt udbygget. Skt. Thomas blev således knudepunkt for dampere fra hele verden, der lagde til kaj for at laste kul. Som det fremgår af postkortene til venstre, udførtes det hårde arbejde med at slæbe kul ombord på skibene primært af kvinder. Herover ses 12 såkaldte »coal tokens«, anvendt til aflønning for hver kurv kul. Arbejdsholdene kunne laste 60-100 ton kul per time.

Øverst en irret skibsnagle med beboere fra havets bund. Til højre Camilla Nørgårds indsamling fra Hassel Island. Blandt sandaler og søpindsvin ligger også flint fra danske skibes ballast og slebne stumper af flensborgsten. FOTOS FRA UDSILLINGEN

III i 2007. Sneglene er infertile grundet tributyltin fra skibenes bundmaling. Tilsvarende medfører oxybenzon fra højfaktorsolcreme en omsiggribende blegning af korallerne; kustoderne har udstillet deres egen solcreme fra rejsen som medskyld. Trioen har været på strandhugst med deres nyindsamling. Gamle ballaststen af flint, kulstykker og flensborgsten fra den danske tid ligger nu som strandsten. Nørgård har komponeret en montre af dem sammen med konkylier og pink sugerør med en frisæt-

tende æstetik lig havets egen fordomsfrihed. Strandgæster fra cruiseskibene efterlader skibshåndklæder i alle blå nuancer med skibsnavne på, og Nørgård har vredet dem sammen til en fantastisk frottérose; den kunne godt bruge lidt mere spotlys i udstillingen. Dét, trioen fandt, har afgjort fortællingen om spor i havnen; man har ikke ledt efter sager, der kunne illustrere et allerede forfattet narrativ. Et hul i væggen på German Wharf blev et sjovt dogme; her er alle ting, havet

har aflejret gennem hullet, blevet indsamlet; selve havets stigen og falden er donatoren. Nørgård har igen med sin æstetiske fordomsfrihed arrangeret de »indleverede« sager smukt i montren, fra lyserød tådskillesdime til påføring af tåneglelak til koraller, grene og golfbolde. Der er også en montre med porcelænsskår fra plantagerne på Skt. Thomas, der som køkkenspor i landskabet er indsamlet på en uge af en lokal. Begrænsning er et kreativt dogme. Der er få vestindiske genstande i Museet for Søfarts ma-

gasiner, forberedelsen var relativt kort, og alle montrer er genbrug fra tidligere udstillinger. Alligevel – eller derfor – siger Nathalia Brichet: »Det eksploderede i hænderne på mig!« Et fint kuratorisk greb og to korte, men årvågne indsamlingsrejser har resulteret i en original lille udstilling, man overskyldes af som en uforudset bølge. *VESTINDIEN REVISITED. I kølvandet på kuldampere og cruiseturister. M/S Museet for Søfart, Helsingør. Til 29. oktober 2017.*

Kommentar. Nationalmuseet svigter sin opgave, når det gælder Dansk Vestindien.

Impotent monopol

Af KATJA KVAALE

NÅR danskerne i 100-året for salget af Dansk Vestindien til USA diskuterer gamle negerdukker, slaveriafskaffelse og undskyldning eller ej for fortidens synder, sker det uden kvalificeret klangbund i det, vi ellers med god ret kunne have forventet: en fagligt velfunderet, genstandsbarer udstilling om øerne på landets nationale hovedmuseum. Nationalmuseet har vidst i præcis 100 år, at 31. marts 2017 ville markere 100-årsdagen for afhændelsen af de tre caribiske øer. Museet har langt flere fastansatte forskere og midler end små museer. Desuden er de vigtigste originale genstande fra den danske tid på Jomfruøerne – som kunne have givet anledning til et væld af dybe fortællinger om ølivet til gavn for lærdom og debat – gennem tiden indleveret til Nationalmuseets samlinger i tillid til, at kulturarven bedst forvaltes her. Det er lykkedes for små egns museer og Museet for Søfart for langt færre midler at markere 100-året for Transfer Day. For at fejlcitere en stor dansk sømand: Det er rettidig mangel på omhu, at Nationalmuseet så storslået svigter sine nationale museale forpligtelser.

For at fejlcitere en stor dansk sømand: Det er rettidig mangel på omhu, at Nationalmuseet så storslået svigter sine nationale museale forpligtelser.

Det er heller ikke første gang. Hvor er udstillingen af de originale genstande fra Carsten Niebuhrs store arabiske ekspedition, som danskerne, også de nye med arabisk herkomst af slagsen, kunne have forventet og haft glæde af? Det er i år 250 år siden, at Carsten Niebuhr med nød og næppe nåede København med de genstande af stor kulturhistorisk betydning, som i dag befinder sig på Nationalmuseets magasiner. En forberedelsestid på et kvart årtusind burde være nok, og inspektør Anne Haslund Hansen har da også haft fingrene i sagerne med faglig flid og omhu. Det

kan man selv se i pragtværket om hendes forskning udgivet på det private forlag Vandkunsten, som i øvrigt aldrig svigter. Det forekommer derfor som uhyre spild af penge og talent, at vi ikke kan beskue de unikke genstande, som allerede var fremme af magasinerne, og drage nytte af Niebuhr-forskerens arbejde og viden på hendes eget museum. Mangler man monrer? Pudseklude til glasset? Ledelse? Armslængde til Kulturministeriet? Vi går også glip af Nationalmuseets forskerviden om Dansk Vestindien. Ja, der var et fagligt morgenmøde og en eftermiddagsdebat om øerne på Nationalmuseet på Transfer Day, som blev streamet og lagt på Facebook. Ja, museet har digitaliseret vestindiske fotos fra arkiverne og lagt dem på hjemmesiden. Intet af det erstatter dog museets forventede kerneydelse: udstilling af unikke originale genstande, der som fysiske vidnesbyrd – som relikvier og feticher for fælles kulturarv og historie – kan udfolde de komplekse fortællinger, vi har krav på. Der er varslet en generel koloniudstilling til efteråret. Det er for sent på to måder: Transfer Day er overskredet, og en generel postkolonial vinkel på samlingerne er akademisk over dato.

Med den vinkel følger nemlig en stor risiko for en gentagelse af 1990ernes og nullernes fortælling om skyld og skam og forudsigelig skurkagtiggørelse, henholdsvis offergørelse, af danskere og koloniale subjekter. Derved går vi alle potentielt glip af mere komplekse historier, som ville kunne fortælles uden at underkende kolonialismens asymmetrier og museumsgæsters begavelse. Nationalmuseet sidder på landets vigtigste samlinger, så når der ikke præsteres trods Museumslovens krav derom, er der reelt tale om et impotent monopol. Den eneste genstand, Nationalmuseet har formået at udstille i anledning af salget af De Vestindiske Øer – i en montre i forhallen – er en falmet stump af det sidste Dannebrog, som blev strøget i Charlotte Amalie på Skt. Thomas den 31. marts 1917. Det er svært at undslippe symbolikken i, at den længst strøgne flagglas ikke blot henviser til øsalget, men også til Danmarks nationale hovedmuseums museale udflagning. Museets folk på broen bør snarest trimme sejlene og sætte en fast kurs mod dristige mål, fri og flot af kulturministerielle grundstødninger. Eller forskerne gøre anskrig – og mytteri.